

Ольга Орлова

Кінофільми-антиутопії: майбутнє, яке не повинно прийти

Людство завжди намагалося зазирнути в майбутнє, уявити, яким буде суспільний устрій і технічний розвиток держави, наскільки зміниться людина, її здатність відчувати й мислити. На відміну від творів-утопій, де моделюється розумний і гармонійний шлях людської цивілізації, антиутопії змальовують майбутнє людства чорними фарбами. Навіть у порівнянні із сучасним, далеким від досконалості світом антиутопії жахають зображенням деспотичних режимів, катастрофічних змін довкілля, незворотних експериментів над природою людини. Для чого ж потрібні такі жахливі картини? Передовсім щоб попередити. А ще щоб зупинити страшні процеси. Відкрити нове бачення людям. Адже всі антиутопічні ідеї народжуються в сучасному світі. Про майбутні проблеми ми щодня читаємо або спостерігаємо у житті: зникнення фауни, забруднення атмосфери, захоплення віртуальністю... У тенденціях реального світу митці знаходять сюжети для своїх творів-пересторог.

Серед фільмів-антиутопій варто згадати стрічку **Джорджа Лукаса «ТНХ-1138» (США, 1971)**. У створеному режисером світі люди втратили свободу, самостійність, здатність думати й відчувати. Люди-номери живуть і працюють під землею під наглядом роботів, а щоб порядок не порушувався, керівники спеціальними пігулками гальмують людські мрії та бажання. Поки один із безликих «гвинтиків» не повстає проти системи і не починає боротьбу.

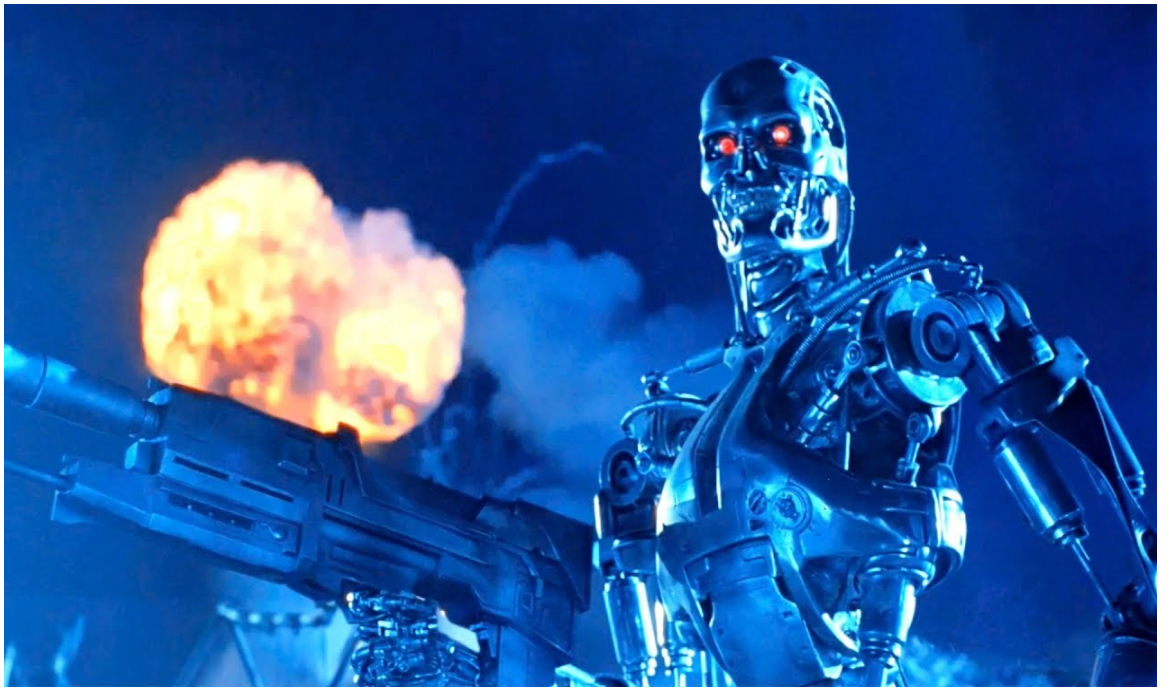
Кадр із кінофільму «ТНХ-1138» (режисер Дж. Лукас, США, 1971).

Трейлер:

<https://www.youtube.com/watch?v=GuVh8MFMUIQ>

Режисер **Дж. Лукас** пізніше створив відому фантастичну епопею «**Зіркові війни**», де проблема майбутнього земної цивілізації загубилася на масштабній арені космічних війн.

Автори антиутопій знаходять загрози для майбутнього у стрімкому розвитку технологій, які можуть вийти з-під контролю людини і взяти верх над нею. Про це фільми режисера **Джеймса Кемерона**, який створив серію фільмів про кіборга Термінатора (США, 1984-2018). У фільмах Дж. Кемерона складно переплітаються часи, а посланці з майбутнього постають то безжальними вбивцями, то рятівниками-охоронцями. Один і той самий Термінатор спочатку полює, а потім захищає Сару Конор – мати майбутнього рятівника земної цивілізації. Кіборги господарюють у майбутньому, але і минуле не залишають без контролю, посилаючи своїх янголів смерті проти ненародженої дитини, яка колись виграє війну проти машин.

Кадри із кінофільму «Термінатор 2: Судний день» (режисер Дж. Кемерон, США, 1991). Термінатор – актор А. Шварценеггер

Трейлер:

<https://www.youtube.com/watch?v=-LMurJ7myC0>

Захоплення Землі прибульцями з космосу є поширеним сюжетом фантастичної літератури, починаючи з XIX ст. За романом Г. Веллса «Війна світів» режисер **Стівен Спілберг** створив один із найкращих сучасних фільмів-пересторог. Продовжують тему боротьби з позаземними

цивілізаціями фільми: **«День незалежності»** (режисер Р. Еммеріх, США, 1996), **«Абсолютне вторгнення»** (режисер К. Таборі, Канада, 2009), **«Скайлайн»** (режисери К. Штраус, Г. Штраус, США, 2010, 2017), **«На межі майбутнього»** (режисер Д. Лайман, США, 2014) та ін. Космічна окупація зазвичай супроводжується війнами, які завдяки сучасним спецефектам перетворюються на грандіозні апокаліптичні видовища.

Кадр із кінофільму «Війна світів» (режисер С. Спілберг, США, 2005)

Існують й інші версії космічної підступності. Режисер **Джон Карпентер** у фільмах **«Щось»** (США, 1982), **«Вони живуть»** (США, 1988) зобразив непомітне захоплення землі жахливими істотами. Найскладнішим у такій ситуації переконати в небезпеці інших людей, які не бажають міняти звичне життя на боротьбу.

Кадр із кінофільму «Вони живуть» (режисер Дж. Карпентер, США, 1988)

Державна машина завжди прагне контролювати життя суспільства загалом і окремих людей зокрема. Історія знала приклади тотального контролю і жорстокості влади. В антиутопіях досліджується позаісторичний варіант влади-контролера, коли всі межі свободи порушені. Класичним прикладом є роман Джорджа Орвелла «**1984**». Режисер **Майкл Редфорд** (Велика Британія) не втратив нагоди повторити назву в році створення фільму. Здавалося, що розвинена Європа повинна підкреслити абсурдність будь-яких паралелей із жебрацькою дійсністю твору Джорджа Орвелла. Та ні, механізми тотальної брехні, лицемірства влади й маніпулювання масами актуальні для всіх держав планети Земля.

Кадр із кінофільму «1984» (режисер Террі Гілліам, Велика Британія, 1984)

Трейлер:

<https://www.youtube.com/watch?v=bI3utRbpuog>

У фільмі **«Бразілія»** режисера **Террі Гілліама (Велика Британія, 1985)** зображено абсолютно заорганізоване суспільство. Бюрократична машина знищує найменші відхилення від прописаних норм. Абсурд встановленого порядку підсилений романтичним характером головного героя і, як це нерідко буває в антиутопіях, звичкою людей до державного насильства. У фільмі багато прихованих натяків на роман Джорджа Орвелла, а назву фільму дала музична тема «Бразильська акварель».

Кадр із кінофільму «Бразилія» (режисер Террі Гілліам, Велика Британія, 1985)

Зміни в людині, її генах хвилюють людство останнім часом, оскільки наука вже підійшла до штучного створення живих організмів. Чи залишиться людина людиною, що станеться з її душею, чи будуть збережені моральні принципи у клонованих істот? На ці питання дають власні відповіді видатні режисери сучасності. У культовій трилогії **«Матриця»** режисерів **Вачовські (США, Австралія, 1999, 2003)** зображена складна система симуляції справжнього життя людини. Підміна реального світу штучними уявленнями здійснюється спеціально заради панування над людьми. Електричні імпульси, підключені до головного мозку, створюють так звану «нову реальність». І лише обрані, ті, хто заглянув за Матрицю, пізнає ціну справжнього життя.

Кадр із кінофільму «Матриця» (режисери Л. і Л. Вачовські, США, Австралія, 1999)

Трейлер:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=m8e-FF8MsqU

<https://www.youtube.com/watch?v=4fFWDyOzW6o> (російською мовою)

У фільмі «Гаттака» (режисер Ендрю Ніккол США, 1997) дія відбувається в часі, коли планування фізичних і розумових параметрів людини стало нормою. Фізіологічні дані при народженні головного героя зачинили перед ним двері, але він все ж таки досягає омріяної мети – полетіти в космос.

Кадр із кінофільму «Гаттака» (режисер Е. Ніккол, США, 1997)

У фільмі режисера **Рідлі Скотта** «**Той, хто біжить по лезу**» (США, Гонконг, 1982) йдеться про майбутнє генної інженерії, коли поруч із людьми існують роботи-репліканти. Відрізнити їх від людей неможливо, бо їм штучно вживлюються пам'ять і почуття. Фільм, який не був визнаний у 1980-ті, зараз високо цінується за глибокий аналіз проблем творця і творіння, що вирішуються на складному матеріалі створення штучного розуму. Картини футуристичного міста визнані одними з найкращих у сучасному кінематографі.

Кадр із кінофільму «Той, хто біжить по лезу 2049» (режисер Д. Вільнев, США, 2017)

Трейлер:

<https://www.youtube.com/watch?v=NKRXVrDV1yY>

У фільмі режисера **Альфонсо Куарона** «**Останній нащадок Землі**» (Велика Британія, США, 2006) усі проблеми моделювання долі дітей виявилися непотрібними, адже майбутніх поколінь у землян просто немає. Людство, яке загрузло у війнах, зупинилося у своєму розвитку. За 18 років на Землі не народилося жодної дитини. Існує багато версій, чому так сталося, але достеменно ніхто не знає причин безпліддя людства. У фільмі Альфонсо Куарона події розгортаються навколо порятунку юної емігрантки, яка єдина у

світі чекає дитину. Попри переслідування, вбивства, стрілянину і вибухи, плач немовляти сприймається як диво і змушує солдат опустити зброю.

Кадр із кінофільму «Останній нащадок Землі» (режисер А. Куарон. Велика Британія, США, 2006)

Заклучні сцени фільму:

<https://www.youtube.com/watch?v=sHa97fLj4xI>

Ще одну тему для фільмів-антиутопій митці знайшли у тотальному захопленні іграми – віртуальними, реальними, інтерактивними. У майбутньому, на думку авторів фільмів, зацікавлення публіки можуть викликати гладіаторські ігри, коли рахунок йде на життя гравців. Герої фільму режисера **Гері Росса «Голодні ігри» (2012-2015)**, знятого за однойменним романом **Сюзанни Коллінз**, опиняються у складній ситуації добре спланованої пастки. Головна героїня твору Катніс Евердін змушена підкоритися правилам, адже учасникам треба не тільки вижити в дикому лісі, а й не дати себе вбити суперникам. З кожним днем боротьба стає все жорстокішою, а публіка, що стежить за кожним кроком учасників, все зацікавленішою. Катніс зуміла вийти переможницею і не втратила у нелюдських умовах почуття любові й справедливості.

Постер до фільму «Голодні ігри» (режисер Г. Росс, США, 2014).

Катніс – Дженифер Лоуренс.

Трейлер до фільму:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=mfmrPu43DF8

Японська версія ігор на виживання – це стрічка режисера **Кіндзі Фукасаку «Королівська битва» (2000)**, створена за романом **Косюна Такамі**. Фільм жахливий, бо на екрані постійно гинуть діти. Страх і відчай зробили із дітей холоднокровних убивць. Цілий клас підлітків знищує одне одного на безлюдному острові. І хоча у фільмі перемагає людяність, після перегляду виникає питання: чи не входять і кіноглядачі до того натовпу з майбутнього, для якого реальні вбивства стали улюбленою розвагою?

Трейлер до фільму:

https://www.youtube.com/watch?v=UHMLT6E0Z_4

Кадр з фільму «Королівська битва» (режисер Ф. Фукасаку, Японія, 2000)

«Що дорослий повинен сказати дитині?» – ця заключна фраза кінострічки залишається на екрані, і звернена вона до глядачів ХХІ ст. Проблеми майбутнього не ділять людей на дорослих і дітей, американців і японців, європейців і африканців... Це проблеми планетарні, вони стосуються усіх без винятку людей.

Завдання

Які проблеми й тенденції сучасного життя можуть зацікавити творців нових кінофільмів-антиутопій? Придумайте сюжет власної кінострічки-антиутопії.